

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Теодора Василева Йовчева,

Юридически факултет на ВСУ „Черноризец Храбър”,

член на научно жури съгласно Заповед № РД-22-1349 от 11.06.2025 г.

на Ректора на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”.

Относно: материалите, представени в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски” по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.6. Право (История на държавата и правото).

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „доцент” по ПН 3.6. Право (История на държавата и правото) се провежда в съответствие с изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за развитието на академичния състав на „ПУ „Паисий Хилендарски”. Единствен кандидат в обявения конкурс е гл. ас. Десислава Василева Стоянкова, която е подала в срок и в пълнота необходимите документи. Те отразяват по коректен и съпоставим начин основни научни постижения и данни за комплексната професионална активност на участника в конкурса.

Данни за кандидата

Десислава Стоянкова завършва специалност „Български език и история” през 2002 г., в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”, а през 2004 г. тя придобива и магистърска степен по право в същия университет. През март 2007 г. е вписана като адвокат в Пловдивската адвокатска колегия, какъвто е и до момента. След като преминава през хоноруваната позиция и длъжността на „асистент” за периода от 2010 г. до 2017 г., от 2017 г. до момента Десислава Стоянкова поема и функциите на „консултант юрист” в ПУ „Паисий Хилендарски”. От 2020 г. тя е назначена на длъжност „главен асистент” към Катедра „Теория и история на правото” при Юридическия факултет. Кандидатът владее руски и английски език. Тя е ангажирана в редица административни дейности и участва като академичен наставник по проекти. В отразените периоди, тя води лекции и упражнения по дисциплини, кореспондиращи с научната област на реализираните публикации и на обявения конкурс за „доцент” - „История на държавата и правото” (по-рано „История на българската държава и право”) Към опита на кандидата

се приобщават курсове по дисциплините „Църковно право“, „Правен режим на вероизповеданията“, „Основи на правото“, „Правни казуси“ и „Увод в административното право“, които са анотация за интердисциплинарна подготовка.

Професионалното развитие на кандидата протича в устойчива връзка с университета и свидетелства за изпълнена аудиторна заетост и висока подготовка.

За оценяване в конкурсната процедура, гл. ас. Десислава Стоянкова е представила монографичен труд на тема „Държавни органи в българските конституции – Народно събрание, Министерски съвет, държавен глава-1879-1991 г. Правно-исторически анализ“ (Стоянкова, Д. *Държавни органи в българските конституции – Народно събрание, Министерски съвет, държавен глава-1879-1991 г. Правно-исторически анализ*, Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски, 2025), книга, издадена на базата на защитен дисертационен труд, на тема „Разложки правен паметник от XIX век“ (Стоянкова, Д. *Разложки правен паметник от XIX век*, УИ „Паисий Хилендарски“, 2024), статията „Народното събрание в българските конституции“ (Стоянкова, Д. *Народното събрание в българските конституции*. – В: Сборник „30 години ЮФ на УНСС – приемник на вековна традиция в развитието на правната наука и практика“, С., Издателски комплекс – УНСС, 2022, с.108-125), статията „Относно Закона за задълженията и договорите от 1892 г.“ (Стоянкова, Д. *Относно Закона за задълженията и договорите от 1892 г.* – В: Сборник „70 години Закон за задълженията и договорите“, Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, 2022, с. 54-66) и статията „Обществено-политически фактори при приемане на Конституцията на Република България“ (Стоянкова, Д. *Обществено-политически фактори при приемане на Конституцията на Република България*. – В: Сп. *Stydia Iuris*, бр. 2, 2021, с. 90-98)

Оценка на представените научни трудове

Монографията, на тема: „Държавни органи в българските конституции – Народно събрание, Министерски съвет, държавен глава - 1879 – 1991 г. Правно-исторически анализ“, е представена като хабилизационен труд и е в обем от 426 страници. Трудът е добре структуриран и включва предговор, пет отделни глави, заключение, цитирана литература на кирилица и латиница, и други източници.

Предговорът е формулиран като обща анотация от страна на автора за актуалността на изследването. В него е очертана значимостта на разглеждания исторически период. Тя е представена от гледна точка на политическите тенденции и конституционните

промени, белязали развитието на проследените конституционни режими. Посочена е ценността при аналитичното извличане на успешните модели в развитието на държавните органи, систематичното му представяне и прегледът на еволюционните процеси при тяхното формиране.

Глава първа е развита като исторически увод, който поставя анализираните събития и актове в контекста на съпътстващите ги и обуславящи исторически предпоставки. На фона на посочените акценти са разгледани Учредителното събрание от 1879 г., Търновската конституция и нейните изменения, Конституцията на Народна република България от 1947 г., Конституцията на Народна република България от 1971 г. и Конституцията на Република България от 1991 г. Вложен е анализ на политическите, институционалните и специфично юридическите отражения на тези актове. Авторът коментира политическите и социалните дадености на историческия момент, техните вариращи тенденции, както и ролята на дипломатията при формирането на първата българска конституция. Изведени са констатации за влиянието на редица фактори, които остават необхванати в рамките на международните изисквания и въпреки тяхното формално спазване, се оказват признак за усложненията на държавното строителство, обусловени от ограничения суверенитет и международната опека.

Подробно внимание е отделено на анализа, отнасящ се за трите основни държавни органа, който представлява водещата линия на труда.

Глава втора е посветена на Народното събрание, спирайки се на първоначалните идеи, свързани с битието на парламентарната институция, на тяхното пораждане и преформулиране в хода на обсъждане и приемане на конституцията. Акцентирано е върху проекта на С. И. Лукиянов за Органически устав. Трансформациите са дискутирани в паралел с еволюцията и адаптациите на парламентаризма спрямо различните политически режими. Конституционните периоди са поставени като основа на сравнителен анализ между правомощията на Обикновеното и на Великото народно събрание. Проследени са политическите въздействия, насочени към окончателните текстове на конституционните разпоредби.

Глава трета се отнася за Министерския съвет и проследява еволюцията на концепциите за изпълнителната власт, довели до съвременното разбиране за правителство и за разделение на властите.

В глава четвърта е анализирана институцията на държавния глава. Фокусът е ориентиран към интензитета и поляризиращия характер на нейните трансформации през разглежданите исторически периоди. Отразен е преходът от монархическия модел на Търновската конституция до съвременния облик на президентската институция.

Глава пета предлага цялостен поглед върху изграждането на българската конституционна система, на факторите и институциите, които дефинират същността ѝ и определят характера на българската държавност.

Книгата „Разложки правен паметник от XIX век”, издадена на базата на защитен дисертационен труд, е посветена на проучването на едноименния ръкопис от XIX век. Той е разглеждан като късна компилация на сборника със смесено съдържание, наречен Номоканон. Констатирана е неговата двуаспектна функция като нормативен източник - богословски и правен. Предложен е пръв по рода си, адаптиран превод на ръкописа на съвременен български език като приложение към труда.

Статията „Народното събрание в българските конституции” акцентира върху системно обобщение на правната еволюция, която характеризира Народното събрание като висш законодателен и представителен орган.

Статията „Относно Закона за задълженията и договорите от 1892 г.” разкрива аргументите на законодателната концепция, която стои в основата на посочения закон и ролята му за формирането на българската частноправна традиция. Разгледани са структурата и фундаменталното му значение като първи кодификационен акт в следосвобожденска България, който обхваща и систематизира уредбата на облигационните отношения.

Статията „Обществено-политически фактори при приемане на Конституцията на Република България” посочва и анализира определящи моменти от историческия контекст, в който се разполага процеса по създаване на Конституцията. Дейността на Седмото Велико народно събрание е дискутирана в светлината на нейните юридическите нюанси и демократичен диалог.

Научни резултати и приноси

Съдържанието и комплексните характеристики на представените публикации позволяват да бъде изразено съгласие с посочените от д-р Стоянкова научни приноси.

Това се отнася в най-голяма степен за монографията и считам за необходимо да се подчертаят следните достойнства на работата.

Изследването е концентрирано върху повече от 100-годишен период, наситен с драматични промени и обхващащ четири конституционни режима. Авторът е използвала интердисциплинарен подход, за да проследи еволюцията на основните държавни органи в българските конституции от Освобождението до сега действащата българска конституция. На тази база са разкрити успешни и ценни модели, както и проблемни области, очертаващи се при отчитане на специфичните исторически условия. Въпреки наличната литература, засягаща съответните исторически епохи и разгледаните държавни органи, проследяването на историческия път на всеки един от тях, в рамките на цялостно монографично изследване, обосновава актуалността на труда и интереса към него от страна на специалисти с научна ориентация в областта на историята на българския конституционализъм.

Анализът на трите държавни органа е структуриран на институционален принцип. Това позволява да се проследят специфичните тенденции в развитието на всяка институция, разгледана в контекста на различните конституционни периоди, които са обект на сравнителен анализ. Наред с литературните източници, в инструментариума на изследването са включени стенографски дневници на Народното събрание, публикации в Държавен вестник, протоколи и документи от Националната кръгла маса (1990 г.), архивни източници.

Анализът на Учредителното събрание от 1879 г. разкрива сложния процес на изграждане на новата българска държава в условията на Берлинския договор, противоречията между Великите сили, външната опека, ограничения суверенитет. Поставена е под въпрос неговата легитимност, поради силната намеса на руската администрация в изборителния процес, липсата на реални демократични избори, отсъствието на мерки за защита на малцинствата и отказа на самото събрание да проверява мандатите на своите членове – с. 12.

На базата на съществуващите литературни източници е изразено критично отношение към Търновската конституция. Това прави положително впечатление на фона на битуващото в близкото минало мнение, че тя е една от най-демократичните за своето време конституции в Европа. Изразено е съмнение в дългосрочната ѝ устойчивост на базата на убеждението, че не е достатъчно една държава да има формално добре

конструирана конституция; необходимо е още тя да бъде приложима на практика и да е способна да функционира ефективно в конкретната историческа, политическа и социална среда. Именно това обяснява защо през следващите десетилетия дебатът за нейната адекватност остава жив и актуален – с. 71.

Положителна страна на хабилитационния труд и същевременно принос към историята и теорията на конституционализма, е стремежът на автора да постави анализа на българските държавни органи и институции в контекста на съществуващата през съответния период конституционна практика в развитите европейски парламентарни демокрации – например съпоставката на Англия и Германия на стр. 75-76.

Тонът на повествованието е спокоен и обективен, без идеологически внушения. Пример за това е текстът, посветен на проекта за конституция, изработен от името на Националния комитет на Отечествения фронт и публикуван на 4 октомври 1946 г.

Подробно са разкрити и анализирани съответните конституционни проекти, конкуренцията и сблъсъкът на идеи. Същото се отнася и до работата на Кръглата маса. Процесът на изработване на конституционните текстове е поставен в контекста на специфичната вътрешнополитическа и външнополитическа обстановка.

Наред с посочените достойнства и научни приноси, монографията има несъмнена практическа приложимост - тя е годна да послужи и като учебник или учебно пособие за студенти, изучаващи История на държавата и правото, Конституционно право, Административно право, Общо учение за държавата и представлява интересно четиво за всеки, на когото темата за историческата еволюция на българските държавни органи не е чужда.

За бъдещата научно-изследователска дейност на д-р Десислава Стоянкова могат да се отправят някои препоръки. Желателно е в по-голяма степен да се използват архивни източници, които по принцип стоят в основата на всяко историческо изследване, включително и историко-правното. В хабилитационния труд би могъл да се подчертае програмния характер на конституцията от 1971 г., известна по това време като „конституцията на развитото социалистическо общество“. В същия труд, на стр. 23 по повод проекта за т. нар. Димитровска конституция, авторът твърди, че „Ал. Стамболийски например настоява, че същинската промяна изисква трансформация не само във формата, но и в съдържанието на управлението“. Споменатото звучи парадоксално, тъй като Ал. Стамболийски отдавна не е между живите по това време.

Може да се допусне, че става дума за техническа грешка и че твърдението се отнася за съответното крило на БЗНС, носещо името на някогашния лидер на Съюза.

Отправените препоръки не променят положителната ми оценка за научните трудове и академичния профил на д-р Десислава Стоянкова.

Заключение

Научноизследователската и преподавателската работа на д-р Десислава Василева Стоянкова оговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България и на Правилника за неговото прилагане, отнасящи се за заемането на академичната длъжност „доцент”. Това ми дава основание да формулирам положителна оценка и да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да гласуват положително за заемането от гл. ас. д-р Десислава Василева Стоянкова на академичната длъжност „доцент” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.6. Право (История на държавата и правото).

11.08.2025г.

Доц. д-р Теодора Йовчева